

ЗІСТАВНА КОНЦЕПТОЛОГІЯ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ

Семегин Тетяна Станіславівна,

викл.

Кременецький обласний гуманітарно-педагогічний інститут імені Тараса Шевченка

У статті розглядається сучасний стан та перспективні напрями концептології як окремої галузі мовознавства. Особлива увага присвячена дослідженню концептів у зіставному аспекті.

Ключові слова: концептологія, гендерна концептологія, етноконцептологія, концептологія дискурсу, методологія концепту.

Зіставне вивчення мов набуває особливого значення в епоху інтеграційних процесів, спрямовуючи свої результати на подолання міжмовної інтерференції, усвідомлення й прийняття національно-специфічного, глибокий аналіз онтологічної сутності явищ як іноземної мови, так і рідної. Актуалізація зіставних праць на фонетичному [Гейко 2008], морфологічному [Руда 2005; Закирьянов 2001], лексичному [Іванов 2005] і синтаксичному [Орлов 2004; Курносова 2004] рівнях свідчить про експансію цього напрямку. Набули широкої популярності зіставні роботи М.П. Кочергана [Кочерган 2006], В.І. Кононенка [Кононенко 2006], А.Е. Левицького [Левицький 2007], Л.Г. Верби [Верба 2003], В.Н. Манакіна [Манакин 2004] та ін. учених. Разом з тим, зіставне вивчення мовних і концептуальних картин світу та їхніх складників, зокрема концептів, ще залишається актуальним, оскільки "монолінгвальна практика опису концептів є сьогодні найпоширенішою" [Приходько 2008, 65].

Досліджуючи вербалізацію [Шараєва 2007; Чернишенко 2008], функціонування [Крамчанінова 2007; Мишин 2007], структуру [Шараєва 2007; Семухина 2008], дискурсивну актуалізацію [Семухина 2008; Пальчевська 2006] еквівалентних або частково еквівалентних концептів у різних мовах, науковці намагаються знайти ключ до розкриття світобачення різних етносів, виявити універсальне й національно-специфічне, індивідуальне й групове [див. про це: Корнилов 2003].

Метою статті є аналіз сучасного стану концептології як нового напрямку мовознавства і визначення подальших перспектив її розвитку.

Завдання статті:

- ✓ простежити етапи формування концептології як нового мовознавчого напрямку;
- ✓ проаналізувати характер зіставних досліджень у сфері концептології.

Концептологія сьогодні є досить потужним, автономним напрямком у мовознавстві, про що свідчать сформовані наукові школи як у Росії (передусім Воронежська та Волгоградська), так і в Україні (однією з фундаментальних праць у вітчизняній концептології стала робота Приходька А.М. "Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики", присвячена комплексному дослідженню концептів [Приходько 2008]) [Семегин 2008]. Становлення концептуальної парадигми також пов'язують з розробкою засад концептуального аналізу групою науковців під керівництвом Н.Д. Арутюнової, які вивчали концепти в багатьох галузях гуманітарного знання [Вендіна 2004; Ковшова 2004], в мовних картинах світу різних етносів [Демущая 2004; Солнцева 2004] та в різних історичних епохах [Верещагин 2004; Матвєєнко 2004]. Ще однією яскравою сторінкою в концептології стали здобутки польської дослідниці А. Вежбицької, зокрема її розвідки щодо ключових слів [Вежбицкая 2001].

Залежно від тих завдань, які ставив перед собою дослідник, концепт вивчався або з точки зору лінгвокультурології (якщо в центрі уваги була перш за все лінвокультурна специфіка) [Степанов 1997, Воркачев 2007, Вежбицкая 2001], або когнітивної лінгвістики (якщо першочерговими були певні когнітивні процеси – концептуалізація, категоризація тощо) [Кубрякова 1996; Бабушкин 1997]. Виходячи з таких позицій, Г.Г. Слишкін розрізняє лінгвокультурну і когнітивну концептологію [Слышкин 2004]. Оскільки основною метою зіставних розвідок є виявлення етноспецифічного, то, відповідно, і в центрі уваги цієї розвідки є саме лінгвокультурна концептологія. Її об'єктом, за спостереженнями цього ж таки науковця, виступає трихотомія "мова – свідомість – культура" [там само, 8]. Як міждисциплінарна наука, що виникла на межі когнітивної лінгвістики, лінгвокраїнознавства, етнолінгвістики, психології, філософії, лінгвокультурна концептологія акумулює та використовує досягнення згаданих напрямів з метою комплексного дослідження своєї центральної одиниці – концепту. Виникненню концептології передували такі чинники, як антропоцентризм, експансія міждисциплінарності в лінгвістиці, загальний "культурологічний поворот" в методології гуманітарних наук [там само, 7–8].

Підтвердженням доцільності виокремлення концептології як автономного напрямку є перш за все досить розвинений термінологічний апарат (*картина світу* [Петрова 2005; Жайворонок 2004], *концепт* [Кубрякова 1996; Степанов 1997; Маслова 2005], *концептосфера* [Лихачев 2006], *категоризація*, *концептуалізація* [Кубрякова 1996; Селіванова 2008], *вербалізація* [Приходько 2008; Огаркова 2005]) та потужна методологічна база, що є необхідною умовою екзистенції будь-якої науки.

Завданням лінгвістичної концептології [див. докладніше: Попова 2007, 22] є моделювання вмісту концепту як глобальної ментальної одиниці в її національній (можливо, і в соціальній, віковій, гендерній, територіальній) своєрідності та визначення його місця в концептосфері [Попова 2007, 22].

Різноманітні напрацювання в цій сфері мовознавства сприяли виокремленню таких базових спрямувань: *концептологія дискурсу* [Кононенко 2004; Приходько 2008], *етноконцептологія* [Вежбицкая 2001; Цветкова 2000; Кононенко 2006; Леонтович 2007], *гендерна концептологія* [Мінаєва 2007; Кирилина 2001], *методологія концепту* [Стернин 2001; Маслова 2005]. Звичайно, цей поділ є досить умовним, бо названі течії досить часто перетинаються і доповнюють одна одну. Утім, відповідно до поставлених завдань, предмета дослідження науковець зорієнтовує свою діяльність в тому чи іншому ракурсі, тим часом, як предмет пізнання (концепт) залишається незмінним.

Однією з найбільш досліджених течій є *концептологія дискурсу* (А.М. Приходько, В.І. Кононенко), яка дає можливість визначити частотність, вагомість концепту в творчості письменника, побачити концепт по-новому через набуття ним нових, оригінальних конотацій, ознак, простежити авторську інтерпретацію. Проблемам дискурсу присвячено чимало праць, але насамперед варто назвати розвідку В.І. Кононенка "Концепти українського дискурсу" [Кононенко 2004], в якій автор здійснює концептуальний аналіз концептів як окремо взятих, так і в їхній сукупності та взаємодії. Звернення до художніх творів, на його думку, забезпечує внутрішню глибинну характеристику концепту, приховані, підсвідомі або несвідомі, архетипні підвалини [там само, 15].

У центрі уваги дослідників *етноконцептології* (В.І. Кононенко, А. Вежбицька, Ю.С. Степанов) перебувають ключові слова. Загальновідомо, кожній лінгвокультурній спільноті властиві національно-специфічні концепти з яскравим етнокультурним забарвленням, які в процесі функціонування експлікують широку палітру інформації про звичаї, побут, моральні цінності, історію, менталітет народу і найкраще характеризують даний етнос. В американській лінгвокультурі це такі концепти, як *challenge, privacy, efficiency* [Леонтович 2007, 110]; в українській – *земля, мати, хата, хліб, доля* [Кононенко 2001]; в російській – *судьба, душа, тоска* [Вежбицька 2001]; в британській – *home, freedom, privacy, common sense, gentleman, sense of charity, sense of justice, sense of humour, stiff upper lip, affection, heritage* [Цветкова 2000, 89]. Звичайно, кількість ключових слів, як і сам перелік, не є цілком сталим, вони варіюються від одного дослідження до іншого, змінюються з плином часу.

Представники ж наступного напрямку – *лінгвістичної гендерології* (Є.В. Мінаєва, А.В. Кирилина) також аналізують культурно-символічну складову картини світу певного етносу, проте пов'язану з гендерними маркерами. При цьому актуалізується таке явище, як андроцентричність, що дає змогу виявити гендерні асиметрії й стереотипи [Мінаєва 2007], що експлікуються в процесі функціонування концептів і впливають на менталітет нації загалом і кожної людини зокрема. Андроцентричність є порівняно новим поняттям у концептології.

Методологія вивчення концепту розроблялась передусім концептологами Воронезької школи на чолі з Й.А. Стерніним. В центрі уваги перебувала як методика проведення когнітивних розвідок (З.Д. Попова, Й.А. Стернін), так і методика лінгвістичного опису змісту концепту (І.А. Морозова, О.О. Іпполітов), процесів концептуалізації та категоризації (С.В. Іволгіна, О.А. Козлова), а також особливості функціонування вікових концептів (Н.О. Лемяскіна, О.А. Гришук) [Стернін 2001]. Взагалі питання про метод як спосіб дослідження концепту виникло ще в 40-і роки ХХ ст., хоча сам термін "концепт" не вживався [Маслова 2005, 43]. Такої ж точки зору дотримується й А.М. Приходько, вважаючи, що методологічний інструментарій та різноманітний мовний матеріал для усвідомлення шляхів і способів ментального освоєння світу людиною був накопичений, коли ще концепти вивчались у філософії та лінгвістиці (дослідження понятійних категорій, вивчення лексико- і функціонально-семантичних полів і т. ін.) [Приходько 2008, 44]. Найпоширенішими методами в концептології, за нашими спостереженнями, залишаються такі: аналіз лексикографічних джерел, асоціативний експеримент, побудова номінативного (лексико-фразеологічного, дериваційного) поля концепту, фреймове моделювання, дистрибутивний аналіз, лінгвістична інтроспекція та ін.

Особливе місце в концептології посідають контрастивні та зіставні дослідження. При цьому головна суперечка триває навколо критерій розмежування контрастивного та зіставного напрямів у мовознавстві, унаслідок якої з'являються нові пропозиції на їхнє позначення: синхронна компаративістика, конфронтативне, зіставно-типологічне мовознавство та ін. [Манакин 2004; Кочерган 2006; Корольова 2007; Калениченко 2008]. Більшість дослідників трактують ці термінопоняття як синоніми. Разом з тим, у зарубіжній лінгвістиці, за спостереженнями М.П. Кочергана, розмежовуються терміни контрастивна і конфронтативна лінгвістика: перша аналі-

зує контрасти (розбіжності, відмінності), а друга – відмінності й подібності [Кочерган 2006]. Посилаючись на ідеї В. Скалічка, М.М. Калениченко так пояснює різницю між типологією і зіставною лінгвістикою: у типологічних дослідженнях за основу зіставлення беруться окремі елементи системи мови, але вивчаються у всіх мовах чи у якомога ширшій групі мов; зіставна ж лінгвістика порівнює лише дві мови, але за всіма елементами мовної системи [Калениченко 2008]. Крім того, деякі науковці (Манакін В.М., Дороз В.Ф.) поділяють компаративістику на три основні галузі: лінгвістичну універсологію (вивчає універсальні закономірності людських мов, єдність їхньої природи, загальної структури та функціонування у контексті людського спілкування), типологію (порівняльне вивчення типологічних властивостей мов незалежно від характеру генетичних відношень між ними) та контрастивну лінгвістику (встановлення та пояснення мовних контрастів або відмінних рис на фоні вже існуючої подібності) [Манакін 2004, 11; Дороз 2006, 56–65]. Як бачимо, різні вчені пропонують своє бачення і трактування вищезгаданих понять. Хоча найбільш поширеним і виправданим здається використання терміна *зіставне мовознавство*, яке прагне до встановлення відмінностей, властивих кожній мові окремо, при зіставленні її з іншими мовами [Корольова 2007].

Метою зіставних праць із концептології є виявлення перш за все аломорфних ознак в наповненні концепту, механізмах його вербалізації, прийомах дискурсивної реалізації. Дослідження в концептології переважно проводяться на основі зіставлення концептів у двох мовах [Іваненко 2008; Чернишенко 2008], рідше – трьох [Пальчевська 2006; Крамчанинова 2008]. Це дає змогу виявити національно-самобутнє у кожній мові окремо, бо "лінгвокультурна специфіка складає своєрідну й неповторну картину світу, яку змальовує кожна природна мова" [Приходько 2008, 75]. Міжмовний етнолінгвістичний опис орієнтує дослідника на контекст культури [Іваненко 2008, 11]. І тут актуалізуються контрастивні пошуки, що дозволяють простежити вплив історико-культурних, політичних, економічних чинників на розвиток мови [Кононенко 2006, 21].

Висновки та перспективи подальших розвідок. Підсумовуючи, слід зазначити, що зіставна концептологія – напрям мовознавства, який вивчає концепти в двох чи кількох мовах з метою виявлення ізоморфних та аломорфних ознак у механізмах вербалізації, дискурсивної реалізації, семантичному наповненні концептів загалом і прийомах концептуалізації зокрема. На сьогодні концептологія вже має всі "атрибути", щоб вважатись самостійним мовознавчим напрямом – термінологічний апарат, методологічну базу, предмет, об'єкт, завдання та кілька базових спрямувань в межах яких виконуються дослідження.

В статті охарактеризовано сучасне становище, а також перспективні напрями концептології як окремої області лінгвістики. Особливу увагу приділено дослідженню концептів в порівняльному аспекті.

Ключевые слова: концептология, гендерная концептология, этноконцептология, концептология дискурса, методология концепта.

The article deals with the analysis of the contemporary state and perspectives for further research in conceptology as a separate branch of linguistics. Special attention is paid to the research of the concepts in comparative aspect.

Key words: conceptology, gender conceptology, ethnical conceptology, discourse conceptology, methodology of the concept.

Література:

1. *Бабушкин А.П.* Типы концептов в лексико-фразеологической семантике языка, их личностная и национальная специфика: дис. на соиск. учен. степ. доктора филол. наук: 10.02.19 "Теория языка" / Бабушкин Анатолий Павлович. – Воронеж, – 1997. – 330 с.
2. *Вежбицкая А.* Сопоставление культур через посредство ключевых слов / Вежбицкая А. [пер. с англ. А.Д. Шмелева]. – М.: Языки славянской культуры, 2001. – 288 с.
3. *Вендина Т.И.* Прекрасное и безобразное в русской традиционной культуре / Т.И. Вендина // Логический анализ языка. Языки эстетики: Концептуальные поля прекрасного и безобразного. – М.: Индрик, 2004. – С. 143–162.
4. *Верба Л.Г.* Порівняльна лексикологія англійської та української мов: посібник [для перекладацьких відділень вузів] / Л.Г. Верба. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2003. – 160 с.
5. *Верещагин Е.М.* Слава: богословская этика в древнейшей славяно-русской гимнографии? / Е.М. Верещагин // Логический анализ языка. Языки эстетики: Концептуальные поля прекрасного и безобразного. – М.: Индрик, 2004. – С. 37–52.
6. *Воркачев С.Г.* Лингвокультурная концептология: становление и перспективы / С.Г. Воркачев // Изв. РАН. Сер. лит.–ры языка. – 2007. – Т. 66. – № 2. – С. 13–22.
7. *Воркачев С.Г.* Методологические основания лингвоконцептологии / С.Г. Воркачев // Теоретическая и прикладная лингвистика. Аспекты метакommunikативной деятельности. – Воронеж, 2002. – Вып. 3. – С. 79–95.
8. *Гейко Т.М.* Фонографічні особливості італізмів у французькій мові (на прикладі прямих запозичень, які належать до сфери культури) / Т.М. Гейко // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. – К.: Логос, 2008. – С. 83–87.
9. *Демуцкая А.В.* Сопоставление языковых картин мира в русском и английском языках на примере моделирования внутренних свойств человека через внешность / А.В. Демуцкая // Логический анализ языка. Языки эстетики: Концептуальные поля прекрасного и безобразного. – М.: Индрик, 2004. – С. 162–168.
10. *Дороз В.Ф.* Контрастивно-альтернативна основа вивчення української лексики учнями-білінгвами // Педагогічні науки: зб. наук. праць / В.Ф. Дороз. – Бердянськ: БДПУ, 2006. – № 3. – С. 56–65.
11. *Дубенко О.Ю.* Порівняльна стилістика англійської та української мов: посіб. [для студ. та виклад. вищ. навч. закл.] / О.Ю. Дубенко. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2005. – 224 с.
12. *Жайворонок В.В.* Проблема концептуальної картини світу та мовного його відображення / В.В. Жайворонок // Культура народів Причорномор'я. – 2004. – № 54. – С. 31–35.
13. *Закирьянов К.З.* Сопоставительная морфология русского и башкирского языков: [учеб. пособ.] / К.З. Закирьянов. – Уфа, 2001. – 141 с.
14. *Іваненко Н.В.* Добро в англійській та українській мовних картинах світу: [монографія] / Надія Іваненко. – Кіровоград: КОД, 2008. – 200 с.
15. *Іванов А.О.* Основи зіставного дослідження лексичних одиниць на означення предметів повсякденного вжитку в сучасній англійській та українській мовах / А.О. Іванов // Вісник Житомирського державного університету. – 2005. – № 23. – С. 151–153.
16. *Калиниченко М.М.* Проблеми та перспективи розвитку співставного, типологічного та порівняльно-історичного вивчення мов [Електронний ресурс] / М.М. Калиниченко // Культура народів Причорномор'я. – 2008. – № 32. Режим доступу: <http://elib.crimea.edu/index.php?option=com.content&task=view&id=48>.
17. *Кирилина А.В.* Мужественность и женственность как культурные концепты / А.В. Кирилина // Методологические проблемы когнитивной лингвистики. – Воронеж, 2001. – С. 141–148.
18. *Ковшова М.Л.* Понятие красоты в русской фразеологии и фольклоре: внешние качества и внутренние свойства человека / М.Л. Ковшова // Логический анализ языка. Языки эстетики: Концептуальные поля прекрасного и безобразного. – М.: Индрик, 2004. – С. 613–620.
19. *Кононенко В.І.* Контрастивна граматики української та польської мов: навч. посіб. / В.І. Кононенко, І.В. Кононенко. – К.: Вища шк., 2006. – 391 с.
20. *Кононенко В.І.* Концепти українського дискурсу [монографія] / В.І. Кононенко. – К.; Івано-Франківськ, 2004. – 248 с.
21. *Кононенко В.І.* Мова і народна культура / В.І. Кононенко // Мовознавство. – 2001. – № 3. – С. 62–69.

22. Корнилов О.А. Языковые картины мира как производные национальных менталитетов / О.А. Корнилов. – М.: ЧеРо, 2003. – 349 с.
23. Корольова А.В. Перспективність розвитку методів сучасного зіставного мовознавства / А.В. Корольова // Проблеми зіставної семантики. – К.: КДЛУ. – 2007. – №8. – С. 8 – 12.
24. Кочерган М.П. Основи зіставного мовознавства : [підручник] / М.П. Кочерган. – К.: Академія, 2006. – 424 с.
25. Крамчанінова О.В. Концепт агресія у концептуальній та мовній картинах світу / О.В. Крамчанінова // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2007. – № 32. – С. 176–180.
26. Краткий словарь когнитивных терминов / [Кубрякова Е.С., Демьянков В.З., Панкрац Ю.Г., Лузина Л.Г.]. – М., 1996. – 244 с.
27. Курносова Н.О. Особливості тема-рематичного членування речення в англійській та російській мовах / Н.О. Курносова, Р.В. Курносова, С.В. Суховецька // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2004. – № 17. – С. 175–177.
28. Левицький А.Е. Порівняльна граматики англійської та української мов: [навч. посіб] / А.Е. Левицький. – К.: Освіта України, 2007. – 138 с.
29. Леонтович О.А. Введение в межкультурную коммуникацию : [учеб. пособ.] / О.А. Леонтович. – М.: Гнозис, 2007. – 368 с.
30. Лихачев Д.С. Избранные труды по русской и мировой культуре / Д.С. Лихачев. СПб.: СПбГУП, 2006. – 416 с.
31. Манакин В.Н. Сопоставительная лексикология [монография] / В.Н. Манакин. – К.: Знання, 2004. – 326 с.
32. Маслова В.А. Когнитивная лингвистика: учеб. пособ. / В.А. Маслова. – Мн. : ТетраСистемс, 2005. – 256 с.
33. Матвеевко В.А. Красота мира в древнерусских религиозных контекстах / В.А. Матвеевко // Логический анализ языка. Языки эстетики: Концептуальные поля прекрасного и безобразного. – М.: Индрик, 2004. – С. 64–79.
34. Методологические проблемы когнитивной лингвистики: науч. изд. / под. ред. И.А. Стернина. – Воронеж, 2001. – 182 с.
35. Мінаєва Є.В. Гендерна концептологія: мовна репрезентація концептів "Дім" і "Любов у жіночій поезії" : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.02 "Російська мова" / Є.В. Мінаєва. – Сімферополь, 2007. – 23 с.
36. Мишин А.А. Концепты ум и глупость в немецкой и английской языковых картинах мира: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 "Германские языки" / А.А. Мишин. – Владимир, – 2007. – 23 с.
37. Огаркова Г.А. Вербалізація концепту кохання в сучасній англійській мові: когнітивний та дискурсивний аспекти: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. філол. наук: спец. 10.02.04 "Германські мови" / Г.А. Огаркова. К., – 2005. – 20 с.
38. Орлов В.В. Назви членів речення у функціонально-порівняльному аспекті / В.В. Орлов // Культура народов Причерноморья. – 2004. – № 53. – С. 102–106.
39. Пальчевська О.С. Концепт шлях англійській, французькій та українській мовах: лінгвокогнітивний та етнолінгвістичний ракурси: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.15 "Загальне мовознавство" / О.С. Пальчевська. – Донецьк, 2006. – 20 с.
40. Попова З.Д. Когнитивная лингвистика / З.Д. Попова, И.А. Стернин – М.: АСТ: Восток – Запад, 2007. – 314 с.
41. Петрова Л.А. Языковая картина мира в русле теоретических изысканий / Л.А. Петрова // Культура народов Причерноморья. – 2005. – № 69. – С.19–23.
42. Приходько А.М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / А.М. Приходько. – Запоріжжя: Прем'єр, 2008. – 332 с.
43. Руда Н.В. Дослідження демінутивів української та англійської мов із залученням етнопсихолінгвістичного аналізу / Н.В. Руда // Мовні і концептуальні картини світу. – К.: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2005. – Вип. 16. – Кн. 2. – С. 142–145.
44. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми / О.О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2008. – 712 с.

45. *Семегин Т.С.* Категорії-концепти прекрасне/потворне у різних сферах гуманітарного знання / Т.С. Семегин // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. – К.: Логос, 2008. – С. 461–469.
46. *Семухина Е.А.* Концепт "грех" в национальных языковых картинах мира: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук: спец. 10.02.19 "Теория языка" / Е.А. Семухина. – Саратов, 2008. – 22 с.
47. *Слышкин Г.Г.* Лингвокультурные концепты и метапонятия: автореф. дис. на соискание ученой степени доктора филол. наук: спец. 10.02.19 "Теория языка" / Г.Г. Слышкин. – Волгоград, 2004. – 35 с.
48. *Солнцева Н.В.* Идеал красоты в восточном мире / Н.В. Солнцева // Логический анализ языка. Языки эстетики: Концептуальные поля прекрасного и безобразного. – М.: Индрик, 2004. – С. 283–289.
49. *Степанов Ю.С.* Константы. Словарь русской культуры / Ю.С. Степанов. – М.: Школа "Языки русской культуры", 1997. – 824с.
50. *Чернишенко І.А.* Компаративний аналіз лексикалізованих концептів "мудрість" і "дурість" в українській та англійській мовах / І.А. Чернишенко // Актуальні проблеми іноземної філології: Лінгвістика і література. – 2008. – Вип. 2. – С. 82–88.
51. *Цветкова М.В.* Концепт "Englishness": основные константы : материалы научной конференции в 2 т. ["Проблемы национальной идентичности в культуре и образовании России и Запада"]. – Воронеж: ЦЧКИ. – Т. 2. – 2000. – 144 с.
52. *Шараева Г.З.* Сопоставительный анализ способов объективации концепта "Истина" в английской и татарской языковых картинах мира : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук: спец. 10.02.20 "Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание" / Г.З. Шараева. – Казань, – 2007. – 25 с.